AMBROSE BIERCE

MOARTEA LUI HALPIN FRAYSER

Căci moartea săvârşeşte metamorfoze mai mari decât s-au arătat până acum. Şi dacă, îndeobşte, sufletul se întoarnă pentru a se înfăţişa în unele împrejurări fiinţelor de carne şi sânge. În primul lor înveliş trupesc, s-a întâmplat ca trupul fără suflet să calce şi el pământul. Şi cei care, întâlnind asemenea spectre, n-au murit pe loc, putând vorbi apoi despre ele, atestă că ele n-ar mai fi înzestrate nici cu simţire a inimii, nici cu aduceri-aminte, şi că nu cunosc alte simţăminte decât ura. Pe cât se pare, în suflete foarte blânde în timpul vieţii se întrupează după moarte toată răutatea cu putinţă.

HAL

I

Într-o noapte întunecoasă de pe la mijlocul verii, un om culcat într-o pădure şi-a ridicat, după un somn fără vise, capul, apoi, după ce şi-a aţintit privirea la întunecimile din jur, a rostit cuvintele următoare: „Catherine Larue". N-a scos nici o altă vorbă, şi, după câte ştia el însuşi, nu avea de ce spune nici măcar ceea ce a spus.

Îl chema Halpin Frayser. În vremea aceea locuia la Saint-Helena, dar nimeni nu ştie unde se află acum, la ora de faţă, fiindcă între timp a murit. Cel care doarme în pădure, fără alt aşternut decât frunzele uscate şi pământul jilav, fără alt acoperământ decât nişte crengi de pe care căzură frunzele şi cerul din care căzuse odinioară pământul, nu poate trage nădejdea de-a trăi o viaţă prea lungă; ori Frayser abia împlinise treizeci şi doi de ani. Sunt pe lume milioane de fiinţe, cele mai bune dintre noi, care socotesc vârsta de treizeci de ani o vârstă înaintată. Aceste fiinţe sunt copiii. Pentru cei care urmăresc drumul vieţii de la pornirea din port, nava care se şi află pe

mare, la o distanţă apreciabilă, pare foarte aproape de malul opus. Totuşi, nu e sigur că Halpin Frayser îşi va fi aflat moartea numai fiindcă s-a culcat în aer liber.

Îşi petrecuse toată ziua din ajun între dealurile de apus care mărgineau valea Napei, urmărind hulubii sau alte mici vânaturi de sezon. Spre sfârşitul după-amiezii cerul se acoperise de nori, şi el nu se putu orienta. Deşi nu avea decât să coboare drept înainte (acesta e dintotdeauna drumul cel mai sigur pentru un călător rătăcit), absenţa urmelor îl tulburase într-atât încât şi la căderea nopţii se mai afla încă în pădure. Neînstare să-şi croiască drum printre desişurile de *manzanita,* rătăcise şi, doborât de oboseală, se culcase la picioarele unui enorm *madrono,* ca să se cufunde de îndată într-un somn fără vise. Peste câteva ceasuri, unul din acei misterioşi mesageri cereşti, care preced cohorta nenumărată a semenilor lor, lunecând o dată cu liziera zorilor înspre soare-apune, rosti cuvântul de trezire la urechea adormitului, care se ridică şi rosti un nume fără să ştie de ce, şi al cui era.

Halpin Frayser nu era nici filozof, nici om de ştiinţă. Faptul de-a fi rostit cu voce tare, trezindu-se dintr-un somn adânc în inima pădurii, un nume ce nu figura în memoria lui, nu stârni în el o curiozitate care să-l împingă să studieze fenomenul. Socoti curios faptul, apoi, după un fior ascuţit, parcă din respect faţă de opinia curentă care socotea nopţile răcoroase în acest anotimp, se culcă din nou şi adormi. De astă dată, însă, somnul îi fu bântuit de-un vis.

Călca pe-un drum prăfos, a cărui albeaţă era şi mai mare în întunecimile crescânde ale unei nopţi de vară. Nu ştia de unde vine, unde duce drumul, de ce se afla pe el. Dar totul îi părea simplu şi firesc, aşa cum se întâmplă întotdeauna în vis, căci în ţara nălucilor nu te miră nimic, şi raţiunea renunţă la domnia ei. În curând, ajunse pe-un drumeag ce se desfăcea din drumul mare şi care părea părăsit de mult. Halpin Frayser se gândi că nimeni nu-l mai străbătuse de mult, fiindcă ducea pesemne spre nişte locuri blestemate; totuşi, îl luă fără ezitare, mânat parcă de-o poruncă necunoscută.

Pe măsură ce înainta, îşi dădea seama că drumul era bântuit de nişte prezenţe invizibile, cărora spiritul său nu le putea ghici o formă precisă. Din ambele părţi, printre arbori, auzea un murmur incoerent, rostit într-o limbă străină pe care-o

înţelegea pe jumătate. Şi le tălmăci ca frânturi din preludiul unui complot monstruos îndreptat împotriva trupului şi sufletului său.

Se întunecase de-a binelea de mult; totuşi, pădurea nesfârşită prin care înainta era scăldată într-o lumină pală ce venea de nu se ştie unde, căci nimic nu lăsa o umbră în această misterioasă luminozitate. Într-un vechi făgaş, o băltoacă, lăsată de-o ploaie destul de recentă, îl izbi cu reflexele ei cărămizii. Se aplecă să-şi înmoaie mâinile: le retrase pătate de sânge! Atunci abia băgă de seamă că jur împrejur era sânge peste tot. Pete sinistre apăreau pe frunzele mari ale plantelor sălbatice din marginea drumului. Între făgaşuri, colbul uscat era ciuruit de-o ploaie roşietică. Pete mari roşii murdăreau trunchiurile arborilor printre frunzele cărora cădea, filtrată, o rouă funebră.

Spectacolul îi inspiră un simţământ de spaimă, cu toate că totul îi părea foarte firesc. Era ca şi cum s-ar fi aşteptat de mult să privească această scenă, damnat s-o vadă ca ispăşire a unei crime de care nu-şi putea aminti, deşi avea simţământul vinovăţiei. O nouă spaimă, adăugată misterioaselor ameninţări ale decorului înconjurător. Încercă zadarnic să-şi recheme în memorie tot drumul vieţii, pentru a descoperi clipa în care s-ar fi făcut vinovat de ceva. Roiuri de incidente şi imagini disparate îi năpădiră spiritul, ştergându-se reciproc sau împletindu-se unele cu altele, cu zgomot enorm, fără să poată afla ceea ce voia. Eşecul îi spori spaima; avea impresia limpede că ucisese pe cineva în beznă, fără să-şi dea seama pe cine şi de ce. Lumina misterioasă era însă o ameninţare atât de înspăimântătoare, arborii (cărora oamenii le împrumută un caracter melancolic sau funest) conspirau atât de deschis împotriva liniştii sufletului său, suspinele şi murmurele emanând de la fiinţele supranaturale din jurul lui atât de alarmante, într-un cuvânt, situaţia sa devenea atât de cumplită încât nu fu în stare s-o suporte. Cu un efort uriaş de-a rupe vraja nefastă ce-l ţintuia locului, mut şi nemişcat, începu să urle în gura mare! Vocea păru să se spargă într-o revărsare de sunete stranii, puţin familiare, se pierdu în bolboroseli volubile în fundul pădurilor, apoi se stinse; şi totul rămase neschimbat. Întărit totuşi de acest început de împotrivire, strigă sus şi tare:

— Nu ma voi supune fără a fi vorbit. Poate că există şi puteri binevoitoare pe acest drum blestemat. Le voi lăsa o mărturie scrisă şi un apel. Le voi expune plângerile mele,

prigoanele îndurate de mine, biet muritor, umil penitent, poet inofensiv! (Halpin Frayser nu era poet şi penitent decât în închipuirea sa).

Scoţând din buzunar un mic carnet în piele roşie, observă că nu are creion. Rupse o rămurică dintr-un tufiş vecin, o muie într-o băltoacă de sânge şi se apucă de scris, aşternând literele cu mare iuţeală. Abia dacă atinse hârtia vârful creionului său improvizat, ca şi auzi un hohot de râs răsunând la o distanţă cu neputinţă de apreciat, apoi apropiindu-se şi sporind fără încetare în intensitate; un râs fără suflet, fără inimă, fără bucurie, aşa cum râde un nenorocit care se aruncă singur la miezul nopţii într-un lac; un râs care culmina într-un urlet demonic în urechile omului şi se stinse încet în zare, ca şi cum fiinţa blestemată care hohotea s-ar fi retras dincolo de graniţele lumii, de unde ieşise. Dar Halpin Frayser ghici că acestea erau doar aparenţe: nu-şi schimbase poziţia, nu se mişcase, ci era încă în preajma sa.

Puţin câte puţin, o senzaţie ciudată puse stăpânire pe toată fiinţa lui. N-ar fi putut spune care din simţuri îi era atins. În adevăr, nu ştia bine dacă era vorba de simţuri. Mai curând de-un fenomen al conştiinţei, al lucidităţii: avea certitudinea misterioasă că o prezenţă malefică se află la câţiva paşi de el, o prezenţă supranaturală, nesemănând cu cele ce mişunau în jurul său, şi infinit mai puternică. Ea scosese acel hohot hidos de râs. Acum părea să se apropie fără ca el să poată ori să îndrăznească a ghici din ce direcţie venea. Toate aceste temeri s-au înecat într-o spaimă nouă, teribilă şi tiranică. Nu se mai putea gândi decât la un lucru: să-şi redacteze apelul către puterile binefăcătoare, care, străbătând pădurea halucinată, ar fi fost, poate, în stare să-l scape, dacă îi era refuzată favoarea de-a muri. S-a pus pe scris cu o repeziciune înfricoşătoare, căci sângele îi curgea neântrerupt din rămurica pe care o ţinea între degete. Dar curând, în mijlocul unei fraze, mâna nu-l mai ascultă, braţele îi căzură de-a lungul trupului şi carnetul îi lunecă pe jos. Incapabil să facă o mişcare sau să strige, văzu cum se ridică înaintea lui un chip tras la faţă, cu ochii goi, fără privire, chipul propriei sale mame, palidă şi mută, înfăşurată în giulgiu!

II

Halpin Frayser îşi petrecuse toată tinereţea cu părinţii la Nashville, Tennessee. Frayserii, oameni cu oarecare avere, ocupau un rang destul de înalt în societatea care supravieţuise dezastrelor războiului civil. Copiii lor, care primiseră educaţia cea mai bună cu putinţă şi frecventaseră mediile cele mai alese pe care le puteau oferi timpul şi locul înconjurător, aveau şi maniere alese, şi cultură temeinică. Halpin, mezinul, fusese puţin răsfăţat, din pricina sănătăţii lui şubrede. Avusese dublul avantaj de a fi obiectul grijilor neîntrerupte ale mamei şi al neglijenţei tatălui său. Acesta din urmă era ceea ce nici un plantator din Sud nu poate să nu fie: om politic. Treburile ţării sau mai curând ale statului îl acaparau; într-atâta încât nu mai putea asculta decât cu o ureche distrată doleanţele propriei familii, şi tot ce i se spunea era acoperit de discursurile fulminante ale căpeteniilor politice, ca şi de aclamaţiile sau huiduielile altora, inclusiv ale sale.

Visător, indolent, romanţios, tânărul Halpin avea înclinaţie mai curând pentru literatură decât pentru avocatură, căreia îl hărăziseră părinţii. Acele rude care credeau în teoria modernă a eredităţii erau sigure că bunicul său, Myron Bayne, venise în persoana să revadă înfăţişările schimbătoare ale lunii astru a cărui blândă influenţă o suferise Bayne în timpul vieţii într-atât încât devenise un poet de reputaţie onorabilă în ţara sa de baştină. Remarcabil, dacă nu remarcat, e faptul că, deşi aproape toţi Frayserii posedă câte-un exemplar somptuos din „operele poetice" ale strămoşului lor (tipărite pe socoteala familiei şi de mult retrase de pe o piaţa neospitalieră), manifestau, dimpotrivă, o stranie absenţă de logică, refuzând să onoreze ilustrul defunct în persoana moştenitorului său spiritual. În general, adoptau o atitudine dezaprobatoare faţa de Halpin, această oaie neagră intelectuală, care, dacă nu azi, mâine ar fi putut dezonora familia, apucându-se să behăie în versuri. Frayserii din Tennessee erau oameni practici: prin asta nu trebuie să înţelegem că s-ar fi consacrat unor ocupaţii josnic-materialiste, ci că nutreau un dispreţ robust faţă de orice calitate care-ar fi putut să abată un om de la sănătoasa vocaţie politică.

Pentru a fi drepţi cu tânărul Halpin, trebuie să spunem că, dacă regăseai în el, fidel reproduse, cea mai mare parte dintre

însuşirile pe care tradiţia istorică şi familială i le atribuia celebrului bard local, trecea totuşi, datorită doar unor deducţii, drept depozitarul unui har divin. Nu numai că nu făcuse niciodată curte muzei, dar, ca să spunem adevărul, n-ar fi fost în stare să scrie un singur vers corect, nici dacă întreaga sa viaţă ar fi atârnat de acest vers. Totuşi, cine ştie dacă facultatea adormită nu se va trezi într-o bună zi ca să lovească în strunele propriei lire.

În aşteptare, tânărul nu prea era bun de nimic. Între mamă şi el domnea cel mai perfect acord, fiindcă frumoasa doamnă Frayser era o ferventă credincioasă a răposatului Myron Bayne, deşi, cu tactul pe drept admirat la fiinţele de sexul său (în ciuda calomniatorilor înrăiţi care-l asimilează cu vicleşugul), ea a avut totdeauna grijă să-şi disimuleze slăbiciunea faţă de toţi în afara celui care i-o împărtăşea. Vinovăţia comună în această privinţă era un nou temei de legătură între ei. Dacă mama îl răsfăţase în copilărie, el se lăsase răsfăţat cu cea mai mare uşurinţă din lume. Pe măsură ce ajungea la gradul de virilitate pe care-l atinge un om din Sud, indiferent la rezultatele electorale, ataşamentul dintre fiu şi mamă (căreia, din copilărie, îi spunea Katy) era tot mai tandru şi mai puternic pe măsură ce treceau anii. La aceste două naturi romanţioase se manifesta izbitor un fenomen prea adesea neglijat: predominanţa instinctului sexual, care întăreşte, îmblânzeşte şi înfrumuseţează toate relaţiile umane, inclusiv cele dintre rudele de sânge. Erau aproape inseparabili, în asemenea grad încât străinii îi luau deseori drept îndrăgostiţi.

Într-o zi, intrând în budoarul mamei sale, Halpin Frayser o sărută pe frunte, se jucă o clipă cu o buclă neagră din părul ei şi îi spuse cu o voce care se străduia să rămână calmă:

— Ai fi foarte supărată, Katy, dacă ar trebui să plec în California pentru câteva săptămâni?

Nu era nevoie ca doamna Frayser să rostească răspunsul cu voce tare, un răspuns pe care-l dăduse îmbujorarea indiscretă a obrajilor ei. Da, era foarte supărată, şi lacrimile care-i curgeau din ochii mari de culoarea alunii confirmau ceea ce mărturisise îmbujorarea.

— Ah! fiul meu, spuse ea privindu-l cu o infinită tandreţe, ar fi trebuit să mă aştept la o asemenea lovitură. O bună parte lin noaptea trecută mi-am petrecut-o plângând din pricina unui vis

în care mi-a apărut bunicul Bayne. În picioare, lângă portretul care-l înfăţişează tânăr, frumos, în putere, el îmi arăta cu degetul portretul tău agăţat pe acelaşi zid. Dar când mi-am întors ochii în direcţia aceea, nu ţi-am putut vedea trăsăturile fizionomiei, fiindcă erai pictat cu faţa acoperită de una din acele batiste ce se aşterne peste morţi. Şi mai sus de stofa cadrilată am văzut deodată urme de degete pe gâtul tău... Iartă-mă că-ţi spun toate astea, dar noi nu ne-am ascuns niciodată nimic. Poate că ai să tălmăceşti altfel visul. Poate asta nu înseamnă că vei pleca în California. Poate înseamnă că mă vei lua cu tine.

Trebuie să recunoaştem că această ingenioasă interpretare a visului, în lumina unei probe de curând descoperite, n-ar fi fost acceptată de-un spirit mai logic decât cel al fiului ei. Tânărul a fost convins, cel puţin pentru o clipă, că visul prevestea o nenorocire mai simplă şi mai imediată decât o vizită pe ţărmurile Pacificului; şi anume aceea că va fi strangulat într-o zi pe pământul său natal.

— Nu sunt izvoare termale în California? reluă doamna Frayser, fără a-i da timpul să-şi expună sensul adevărat ce-l atribuia visului. Nu sunt oraşe unde mi-aş putea vindeca reumatismele, nevralgiile? Uite ce ţepene mi-s degetele, sunt sigură că mă dor foarte tare în timpul somnului.

Ea întinse mâna pentru a se supune inspecţiei. Ce diagnostic socoti tânărul că ar fi mai bine să şi-l păstreze, cu un surâs, pentru sine, nu ştie sigur nici povestitorul acestui fapt, dar se simte personal obligat să afirme că niciodată n-au mai fost supuse vreunui examen medical atât de minuţios nişte degete atât de suple, şi ocolite de durere ca acelea ale celei mai fermecătoare paciente, care-o invoca doar fiindcă dorea să viziteze, cu prescripţie medicală, o ţară străină.

În cele din urmă, dintre aceste doua personaje care aveau o noţiune cu totul stranie a datoriei, unul plecă în California, aşa cum dictau interesele clientului său, iar celălalt rămase acasă, spre a se conforma unei dorinţi pe care respectivul soţ n-avea de fel conştiinţa s-o fi resimţit.

În timpul vizitei în California, într-o seară în care se preumbla singur pe ţărmul mării, Halpin Frayser se trezi transformat în marinar cu o bruscheţe care-l surprinsese foarte. În adevăr, fu îmbarcat cu forţa pe-un vapor de război care se îndrepta spre o ţară depărtată. Călătoria aceasta n-a fost

singura lui nenorocire: într-adevăr, vaporul a eşuat pe coasta unei insule din sudul Pacificului, în care supravieţuitorii au fost nevoiţi să aştepte şase luni până la sosirea unei goelete aventuroase pentru a se întoarce, în fine, din nou la San Francisco.

Dacă era slab la pungă, orgoliul lui Frayser nu scăzuse de fel din ziua plecării, care avusese loc, i se părea lui, cu secole în urmă. N-a vrut să primească nimic de la nici un străin, şi în timpul unui popas la un tovarăş de drum care locuia în apropierea oraşului Saint-Helena, unde aştepta veşti şi ajutor din partea familiei, s-a dus să vâneze şi să viseze.

III

Oribil era spectrul ivit în faţa omului halucinat în codrul blestemat, acel spectru care semăna şi se deosebea atât de mult de mama sa! Nu i-a trezit în inimă nici dragoste, nici dorinţă; nu i-a evocat nici una din amintirile plăcute ale unui preafericit trecut. Toate sentimentele delicate ale lui Halpin i le-a copleşit spaima. A încercat să se întoarcă, s-o ia la fugă, dar picioarele de plumb refuzau să se mişte. Braţele atârnau şi ele inerte de o parte şi alta a trupului. Nu mai era stăpân decât pe văz; totuşi, nu îndrăznea să-şi întoarcă pupilele stinse de la năluca despre care ştia sigur că nu e un suflet fără trup, ci dimpotrivă, cea mai înspăimântătoare stafie din câte mişunau în acest loc bântuit: un trup fără suflet! Privirea aceea goală nu mai exprima nici dragoste, nici compasiune, nici înţelegere: nimic care ar fi ascultat vreun apel la milă. „Un apel nu poate minţi", gândi el, recurgând în chip absurd la jargonul său profesional, ceea ce făcu însă şi mai înspăimântătoare situaţia, aşa cum se întâmplă când vezi licărul unei ţigări peste un mormânt.

Un interval de timp nesfârşit se scurse, atât de lung încât universul încărunţi sub îndoita povară a vârstei şi a păcatului, şi pădurea cu vedenii care îşi atinsese scopul, stârnindu-i cele mai monstruoase spaime cu putinţă, dispăru din conştiinţa lui Halpin Frayser, cu toate zgomotele şi imaginile ei funebre; şi, în tot acest timp, nu s-a mişcat din faţa tânărului vedenia cu ochii plini de răutatea obtuză a unui animal sălbatic. Deodată, ea se repezi

la el cu mâinile întinse într-o pornire de-o înfricoşătoare sălbăticie! Acest gest îl făcu pe Frayser să-şi recapete energia fizică, fără sa-şi regăsească luciditatea creierului. Spiritul rămase prizonierul vrăjii oribile, dar corpul său puternic şi membrele agile, puse în mişcare de instinctul vieţii oarbe ce era în ele, s-au opus cu toată forţa. În intervalul unei singure clipe, aşa cum se întâmplă în vis, avu impresia că e spectatorul dezinteresat al luptei monstruoase între o inteligenţă moartă şi un mecanism înzestrat cu un suflu vital; apoi îşi regăsi brusc identitatea: automatul pe cale de-a lupta îşi recupera o voinţă directoare nu mai puţin sălbatică decât aceea a hidosului ei adversar.

Dar ce muritor ar fi putut vreodată spera să învingă un personaj din visele sale? Imaginaţia e învinsă din clipa însăşi în care îşi creează adversarul; rezultatul luptei e în acelaşi timp cauza ei. În ciuda rezistenţei fizice, în ciuda eforturilor sale deznădăjduite, care păreau a se exersa în vid, simţi cum degetele îngheţate îl strângeau de gât. Doborât pe spate, văzu chipul la zece centimetri deasupra lui, apoi se făcu întuneric. Un răpăit depărtat de tobă, un stol de voci murmurând, un ţipăt ascuţit, poruncind întregului univers să se cufunde în tăcere... şi Halpin Frayser visă că murise.

IV

După noaptea senină şi caldă veni o dimineaţă de brumă deasă. Către mijlocul după-amiezii din ziua trecută se putuse vedea o boare de aburi uşori, o adevărată fantomă de nouri, agăţându-se de coasta de apus a muntelui Saint-Helena, la nivelul platourilor sterpe din vecinătatea piscului. Era atât de subţire, atât de diafană, încât părea a fi un simplu capriciu al imaginaţiei.

Peste o clipă, deveni mai compactă şi mai mare. În timp ce una din extremităţi îi era încă lipită de munte, cealaltă se întindea din ce în ce mai departe în aer, peste dealuri domoale. Nourul se desfăşura în acelaşi timp spre nord şi sud, legând între ele smârcurile de ceaţă, care, ivite din coasta muntelui, exact la acelaşi nivel, păreau să aibă intenţia precisă de-a se lăsa înghiţite. Acest ecran vaporos spori necontenit, până ce

piscul nu se mai zări de loc din valea peste care se arcui o boltă opacă şi cenuşie. La Calistoga, aflată la intrarea în vale, la picioarele munţilor, căzu o noapte fără stele, urmată de-o dimineaţă fără soare. Ceaţa, înaintând din ce în ce mai mult spre sud, înghiţise fermele una după alta, înainte de-a face să dispară oraşul Saint-Helena, la nouă mile depărtare. Pe drum, colbul cădea la pământ; stropi de apă cădeau din copaci; păsările tăceau retrase în ascunzişuri; lumina zilei, pală, spectrală, nu radia nici căldură, nici culoare.

În zori, doi oameni au părăsit Saint-Helena, ca s-o ia pe drumul care duce din vale în sus, înspre nord, spre Calistoga. Ambii erau înarmaţi cu o puşcă, dar nici un indigen, oricât de puţin avertizat ar fi fost, nu i-ar fi luat drept vânători de păsări sau iepuri. Unul, pe nume Holker, era aghiotantul şerifului din Napa; celălalt, inspectorul de poliţie Jaralson, venea din San Francisco. Amândoi plecau în urmărirea cuiva.

— E foarte departe? întrebă Holker, în timp ce paşii scoteau din nou colbul la iveală pe drumul jilav.

— Biserica albă? E la vreo jumătate milă de-aici. Dar trebuie să-ţi spun că nu e o biserică, ci o şcoală părăsită. Ba mai mult, şcoala aceea nici nu e albă; e cenuşie datorită anilor care s-au scurs. Cât era albă, se slujeau în ea liturghii, şi e acolo un cimitir care ar încânta ochii unui poet. Bănuieşti de ce te-am chemat şi te-am rugat să-ţi iei puşca?

— În asemenea împrejurări ştii că nu-ţi pun nici o întrebare: totdeauna te-am găsit destul de comunicativ la momentul oportun. Totuşi, dacă ţii să mă încumet a face o ipoteză, aş spune că vei avea nevoie de mine ca să arestezi pe unul din morţii din cimitir.

— Îţi mai aminteşti de Branscom? spuse Jaralson, tratând gluma tovarăşului său de drum cu dispreţul pe care-o merita.

— Tipul care a tăiat beregata neveste-si? Am motive temeinice să-mi amintesc de el: m-a costat o săptămână de muncă degeaba. S-a făgăduit o recompensă de cinci sute de dolari pentru cel care-l prinde, dar nimeni nu l-a văzut vreodată. N-o să-mi spui că...

— Ba da. A fost aici sub nasul dumitale toată vremea. Profită de noapte ca să vină până la vechiul cimitir al Bisericii albe.

— Dumnezeule! Acolo au îngropat-o pe nevastă-sa!

— Da, şi puteai bănui că o să se mai întoarcă într-o zi sau alta la mormântul ei.

— E ultimul loc unde m-aş fi aşteptat să vină.

— În zadar ai supravegheat toate ascunzătorile. Aflând de eşecul dumitale, am stat la pândă în cimitir.

— Şi l-ai găsit?

— Mii de tunete! el m-a găsit pe mine! Mi-a căzut în spate, m-a arestat în toată regula, m-a silit să dau pinteni calului. Am scăpat doar printr-o minune. Ei! e un tip cu mână grea, şi zău că m-aş mulţumi cu jumătate din recompensă, dacă dumneata ai avea nevoie de cealaltă jumătate.

Holker izbucni în râs, apoi spuse, bine dispus, că niciodată n-a fost mai sâcâit de creditori.

— Azi, spuse inspectorul, vreau numai să-ţi arăt terenul, ca să ne punem de acord asupra unui plan de acţiune. Dar am socotit că e mai bine să luăm armele cu noi, chiar la amiază.

V

— Cred că e vorba de-un nebun. Răsplata trebuie să i se dea celui care ne va înlesni prinderea şi condamnarea lui. Ori, dacă e nebun, n-o să fie condamnat...

(Pe Holker îl amărî atât de rău perspectiva acestei carenţe a justiţiei încât se opri cu tot dinadinsul în mijlocul drumului, înainte de-a porni mai departe, cu ceva mai puţin avânt.)

— Ce-i drept, pare nebun, confirmă Jaralson. Trebuie să recunosc că n-am mai văzut, în afara acelei vechi şi onorabile confrerii a vagabonzilor, un ticălos mai prost bărbierit, mai prost pieptănat, mai prost îmbrăcat, mă rog, mai neisprăvit din toate punctele de vedere. Dar mi-am vârât în cap să pun mâna pe el şi nu mă pot hotărî să mă dau bătut. În orice caz, tot o să ne-alegem măcar cu un dram de glorie. Nimeni nu ştie, în afară de noi, unde se află el în această parte a munţilor Lunii.

— Bine, spuse Holker, o să cercetăm terenul... „în care vei zăcea în curând", adăugă el (căci asta era formula rituală săpată odinioară pe lespezile mormintelor). Într-adevăr, cu asta ai să te alegi, dacă vreodată Branscom se va plictisi de dumneata şi de impertinentul dumitale amestec. De altfel, am aflat acum câteva zile că nici nu-l cheamă Branscom.

— Dar cine-i atunci?

— Nu-mi amintesc. De vreme ce ticălosul nu mă interesa de fel, nici nu i-am reţinut numele, dar am impresia că aduce cu Pardee. Femeia a cărei beregată a avut prostul gust s-o taie era văduvă atunci când a cunoscut-o. Ea se afla în California, unde-şi căuta nu ştiu ce rudă... Dar toate astea le ştii şi dumneata.

— Desigur.

— Un lucru totuşi mă miră: de vreme ce nu cunoşti numele adevărat al asasinului, cum de-ai putut găsi mormântul nevestesi? Tipul care m-a informat mi-a ispus că numele îi era gravat pe lespede.

— Nu ştiu unde se află, îi răspunse Jaralson, cu vădita neplăcere de a-şi mărturisi ignoranţa în această privinţă. M-am mulţumit să supraveghez tot cimitirul. O parte din treaba noastră de azi-dimineaţă va fi tocmai să identificăm mormântul. Iată, am ajuns la Biserica albă.

Pe-o lungă distanţă, drumul era mărginit de o parte şi de alta de ogoare. Acum se ridica în stânga lui o pădure de stejari, de *madronos,* de brazi giganţi, din care nu se vedeau decât părţile de jos ale trunchiurilor, estompate şi fantomatice în ceaţă. Pădurea era pe-alocuri foarte deasă, nicăieri însă de nepătruns. Câtva timp Holker nu zări clădirea, apoi, când cei doi oameni au pătruns printre arbori, ea le-a apărut în ceaţă, enormă, cenuşie, îndepărtată. După câţiva paşi, se afla la îndemână, cu contururile foarte distincte, şiroind de umezeală, şi potrivit de înaltă. Ca majoritatea şcolilor de ţară, avea înfăţişarea unei lăzi dreptunghiulare; pe acoperiş crescuse muşchiul; ferestrele oarbe nu mai aveau nici ochiuri de geam, nici cercevele. Deşi în ruină, nu constituia o ruină; arăta ca o mostră perfectă a ceea ce California poate oferi drept surogate ale „monumentelor trecutului" pe care le vizitează turiştii noştri în străinătate. Fără să arunce o singură privire acestui lăcaş lipsit de interes, Jaralson îl depăşi, ca să se înfunde în desişul umed de dincolo de el, spunând:

— Am să-ţi arăt locul în care m-a arestat. Acum iată-ne în cimitir.

Risipite printre tufe, se aflau nişte îngrădituri care închideau, fiecare, unul sau mai multe morminte. Acestea se recunoşteau ca atare după pietrele decolorate sau lemnele putrede, înclinate la diferite unghiuri, şi care delimitau capul de

baza lor; sau după gardurile de ţăruşi ce le împrejmuiau. Arar se zărea pietrişul unui dâmb printre frunzele moarte. Uneori, locul în care se odihneau resturile vreunui biet muritor, părăsit de „prietenii cufundaţi în jale", se recunoştea numai după o simplă adâncitură în pământ, mai durabilă decât acele goluri lăsate de săvârşirea sa în inimile supravieţuitorilor. Aleile dispăruseră de mult. Arbori enormi crescuseră pe morminte, ale căror rădăcini sau ramuri răsturnau gardurile. Pretutindeni un aer de părăsire suverană şi de decrepitudine, nicăieri mai la locul ei, mai potrivită decât într-o cetate a morţilor uitaţi.

În timp ce ambii îşi tăiau drum printre arbuşti, Jaralssn, care-o luase înainte, se opri brusc, ridică puşca la piept, îşi avertiză tovarăşul cu un cuvânt şi se opri în loc, fixând cu ochii un punct în faţa lui. Celălalt, deşi nu putea să vadă nimic, încremeni în aceeaşi atitudine şi aşteptă desfăşurarea evenimentelor. Peste câteva clipe, Jaralson înainta cu paşi precauţi urmat îndeaproape de Holker.

Sub un brad enorm zăcea cadavrul unui om. În picioare lângă el, anchetatorii au observat mai întâi amănuntele care atrag de obicei atenţia: obrazul, poziţia membrelor, veşmintele, pe scurt tot ce poate răspunde limpede întrebărilor mute ale unei curiozităţi binevoitoare.

Corpul zăcea pe spate, cu picioarele răşchirate. Un braţ era întins spre cer; celălalt, îndoit, în aşa fel încât forma un unghi ascuţit, cu mâna parcă apărându-şi gâtul. Pumnii erau foarte pătaţi. Toată această atitudine mărturisea o rezistenţă disperată, dar inutilă... împotriva cui şi a ce?

Nu departe de cadavru, era o puşcă şi o tolbă; prin ochiurile ei se vedeau penele câtorva păsări ucise. În jurul mortului puteau zări urmele unei crâncene încleştări: stejari pitici cu crengile rupte, fără frunză şi scoarţă; de-a lungul picioarelor, alte tălpi decât acelea ale defunctului lăsaseră urme în grămezile de frunze putrede; lângă şolduri se vedeau amprentele foarte netede ale unor genunchi de om.

N-aveai decât să arunci o privire pe obrazul şi gâtul cadavrului ca să-ţi dai seama de lupta ce avusese loc. Într-adevăr, aceste două părţi de trup erau de-un vânăt negru, care contrast; cu albeaţa mâinilor şi a obrazului. Umerii se odihneau pe-o moviliţă; ceea ce îi îngăduia să ţină capul pe spate potrivit unui unghi posibil numai în această poziţie, ochii săi dilataţi

fixând o direcţie opusă direcţiei picioarelor. Dintre buzele înspumate îi ieşea o limbă neagră, umflată. Pe gât se vedeau contuzii oribile: nu numai urme simple de degete, dar şi răni, sfâşieri provocate de nişte mâini puternice care, împlântate în carne, trebuie să fi gâtuit victima chiar şi după deces. Pieptul, gâtul, faţa erau jilave; hainele, îmbibate de apă; mustaţa şi părul, acoperite de stropi de apă.

Cei doi priviră spectacolul fără să scoată o vorbă, apoi Holker spuse:

— Nefericitul! Se vede că a avut de înfruntat un vlăjgan de-o forţă neobişnuită.

Jaralson îşi plimbă atent privirea de jur împrejur, cu puşca în mână, cu degetul pe trăgaci.

— Aici e mâna unui nebun, spuse el fără să-şi întoarcă privirea. Şi pe asasin îl cheamă Branscom... sau Pardee.

Un obiect ascuns printre frunzele moarte atrase atenţia lui Holker. Era un carnet legat în piele roşie. Îl luă în mână şi îl deschise. Pe foile albe, câteva însemnări. Prima purta numele de „Halpin Frayser". Scrise cu roşu pe paginile următoare, zmângălite în grabă, aproape ilizibile, câteva versuri pe care Holker le citi cu voce tare, în timp ce tovarăşul său nu înceta să cerceteze cu privirea hotarele universului lor îngust, simţind o ameninţare teribilă în picăturile de apă care cădeau necontenit dintre crengi.

Mă ţintuia o vrajă ciudată-ntre morminte,
În fermecatul codru cu limpezi, mari tenebre.
Şi mirţii, chiparoşii cu ramurile sfinte,
Ca mâini împreunate, simbolice, funebre.
Treceau prin sălcii taine în şoapte efemere.
Urzici şi imortele cresc împreună-n soare.
Tulpini întreţesute ca plase lungi, severe.
Tac în văzduh albine şi păsări cântătoare.
Şi vântul tace-n frunze. Niciunde vreo mişcare,
Inert, stagna văzduhul. Tăcerea fără soare.
Ca o fiinţă vie-n maleficele ramuri.
Fantome ucigaşe schimbau cuvinte-n şoapte.
Dezgustătoare vorbe îmi atingeau timpanuri.
Şi sângele în picuri mustea; pe crengi de arbori,
Pe frunze o podoabă de picuri, purpurie.

Zbucni din piept un strigăt; dar fără margini, vraja
Captiv îmi ţine suflet şi vrere-n locu-acesta.
Ce slabe-s amândouă! ea, nu slăbeşte straja,
Speram să-nfrunt zadarnic prezicerea funestă!
În fine,-ntunecimea...

Holker se opri, căci nu mai avea ce citi mai departe; manuscrisul se întrerupea la mijlocul unui vers.

— Parcă ar fi nişte versuri de Bayne, spuse Jaralson, care nu era lipsit de oarecare cultură.

— Cine e Bayne? întrebă tovarăşul său pe-un ton indiferent, în timp ce inspectorul privea cadavrul care zăcea la picioarele lui, renunţând să mai supravegheze împrejurimile.

— A fost un tip cu oarecare renume în timpul vieţii, adică acum vreo sută de ani. A scris versuri grozav de lugubre. Am acasă operele lui complete. Poemul acesta nu figurează, probabil a fost omis din greşeală.

— E frig, spuse Holker. Să plecăm. Trebuie să-l anunţăm pe judecătorul din Napa.

Jaralson s-a pus în mişcare fără o vorbă. Trecând prin dreptul dâmbului care odihneau umerii mortului, sub foile putrede, piciorul se izbi de-un corp dur, pe care îşi dădu osteneala să-l scoată la iveală. Era o piatră funerară doborâtă pe care se aflau pictate două cuvinte aproape ilizibile: „Catherine Larue".

— Larue! exclamă Holker însufleţit. Dar acesta e numele adevărat al lui Branscom! Da, Larue şi nu Pardee. Şi-acum îmi aduc aminte că pe femeia ucisă o chema Frayser!

— Sinistru mister, spuse inspectorul Jaralson. Nu-mi place de loc treaba asta.

Atunci, în inima negurii, la o distanţă pe care ai fi putut-o crede enormă, de nemăsurat, răsună deodată un hohot de râs înăbuşit, fără inimă, fără suflet, tot atât de lipsit de orice bucurie ca ţipătul unei hiene în deşert; un râs care, încetul cu încetul, se făcea mai puternic auzit, mai distinct, mai teribil, până ce păru să vină chiar de la marginea câmpului lor vizual redus; un râs neomenesc atât de diabolic îneât inspiră celor doi vânători de oameni un sentiment de nespusă groază! Nici nu le mai trecu prin minte să pună mâna pe armă; puştile erau neputincioase în faţa ameninţării acestui sunet oribil. El se stinse în depărtare,

aşa cum se ivise. Ţipătul culminant care răsunase aproape de urechile lor se potoli puţin câte puţin spre orizont, până ce notele cele mai de sus, la fel de maşinale şi lipsite de veselie, dispărură într-o tăcere totală, la o nemăsurată distanţă.
